

ónkat ismeri. Inkább nyelvi okok játszanak itt közre, meg aztán a magyar folklorisztika igazán balkáni távlatú (vagy több népre is kitekintő, komparatista) eredményeinek száma nem is túl nagy. Egy kissé (vagy éppen sokkal) jobban kellene nemzetközi fórumokon közzétenni a magyar kutatók idevágó eredményeit. Éppen jugoszláv–magyar vonatkozásban szerencsére több szimpózium érintette e témák egész sorát. Jó lenne, ha például egy jugoszláv–magyar folkloriszimpóziumon főelőadást kérnék a szerzőtől, foglalja ő össze, miben látja a magyar–balkáni folklórkapcsolatok legfőbb jellemvonásait. Biztosan érdekes

tények és adatok kerülnének elő, számkra pedig a balkáni kultúrához tartozás vagy a tőle való különbözős mérlegelése kerülhetne sorra.

A kitűnő és tetszetős munka nem végállomása a szerző munkásságának. Már is alapvető fontosságú kötet, amelyet igazán sokszor kell kézbevenni mindazoknak, aki kontinensünk e változatos részének népi kultúráit csakugyan megismerni szeretnék. Ezért is hívjuk fel mindenki figyelmét adatgazdagságára, szempontjainak világos és korszerű voltára. Gratulálunk.

VOIGT Vilmos

VÉGRE EGY MAI SZERB NÉPMESEGYŰJTEMÉNY!

Srpske narodne pripovetke i predanja iz leskovačke oblasti (Sakupio Dragutin M. Đorđević, priredila Nada Milošević-Đorđević) Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 1988

Nada Milošević-Đorđević belgrádi folklorista a Szerb Akadémia gondozásában impozáns mesegyűjteményt tett közzé. A Leskovac környékén élő pópa, Dragutin M. Đorđević 389 szöveget gyűjtött össze parasztjaitól 1953 és 1971 között. Ezek zömét magnetofonnal rögzítette, és 1988-ban mintaszerű kiadásban jelent meg a munka (amely már 1981-ben nyomdába került). A közzétett előszavában a mesekutatás és -katalogizálás mai képét adja, olyan korszerű áttekintést a nemzetközi folklorisztika (és itt természetesen a magyar mesekutatás) ismeretében és említésével, amilyen eddig még szerb olvasók számára nem adatott meg. A pap Đorđević deskriptív előszavából is közli a fontos részeket, majd műfajonként csoportosítja a szövegeket: 12 állatmese, 86 (mondjuk) tündérmese, 21 legendamese, 49 novellamese, 176 trufa, tréfás mese és anekdota, 45 történeti jellegű hagyomány olvasható. Már itt is felvetődik a kérdés, hogy néhány mesei műfaj (pl. a formulamese) miért nem szerepel. El-

árlhatom: azért, mert nem kérdezték. Olyan mesefolklorja nincs a világnak, ahol a létező mesék mellett ez nem volna meg. Leskovac és környéke ismeretében alapvető fontosságú ténynek tartjuk, hogy a meséknek majdnem a fele már tréfás mese, ugyanakkor negyedrészüik még tündérmese. (Magyar meseáttekintések ennél nagyobb hányadról tudnak, és ezt egyedülálló jelenségnek tartják.) A „történeti jellegű hagyomány” legérdekesebb részét az eredetmondák, vándormondák (és néhány mesei típuszámmal is rendelkező történet) képezik. Nyilvánvalóan ezeket is mesékként, azokkal együtt mondták el az adatközlők.

Minthogy a közlés sorrendje műfaji, az egyes adatközlőket a kötet végén ábécésorrendben külön is bemutatja a sajtó alá rendező. Több mint 130 emberről van szó, mindegyikről megtudjuk, mikor született és mely szövegeket mondta. Van köztük az 1880-as években született írástudatlan és a gyűjtés idején még gyerek. Jó mesélő és egyszeri adatközlő. Több a férfi, ám különböző kor-

osztályhoz tartozó asszonyok/nők is jelen vannak. A mindenre kiterjedő pontosságú gyűjtés során azt is megkérdezték (a szövegek zöméről), ki mikor, hol mesélte. Egyszóval, évszázados folklórhagyomány tömbjét látjuk magunk előtt.

Ami a nemzetközi kutatás szempontjából is igen fontos, az nemcsak a jó áttekinthetőség, az angol összefoglalás, a hagyományról szóló utószó, a tucatnyi adatközlő és fényképe, a pontos közlés, hanem az egyes mesékhez fűzött jegyzetek. Nada Milošević-Dorđević szerb változatjegyzéket ad, ezenkívül a nemzetközi mesekatalógus (AaTh) típuszámainak is feltünteti. A legkiválóbb kollégák, mint a zágrábi Maja Bošković-Stulli és a sarajevói Vljako Palavestra jóvoltából a horvát és bosnyák kéziratot meseregények adatait is említi.

Ez az első nagy gyűjtemény, amely a szerb meséket a nemzetközi tipologizálás révén hozzáférhetővé teszi az összehasonlító kutatás számára. Hiszen mintegy 300 szöveghez ad típusmeghatározást és szerb változatjegyzéket. Ehhez

képest minden korábbi szerb mesekatalógus-kísérlet említésre sem méltó! Számunkra különösen hasznos, hogy déli szerb anyag kerül itt bemutatásra, hiszen van (kéziratos) vajdasági magyar népmesekatalógus, és nem túl nagy erőfeszítéssel egy bunyevác mesetípusjegyzék is elkészíthető volna. (Ezért is örök kár, hogy az egyes mesékhez fűzött jegyzetek AaTh-típuszámairól nincs külön összegező jegyzék a kötet végén. Ez ha nem is pótolná, legalább előlegeznék egy szerb népmesekatalógus adatait.) Hihetetlen, ám igaz, hogy eddig nem állt rendelkezésünkre modern, a nemzetközi folklorisztika számára hasznosítható szerb mesegyűjtemény. Európa mesetérképéről hiányzott ez a hagyomány. Olyan fontos munka, amelyet mindig kézbe kell venni, ha a felszínességen túl délszláv–magyar, sőt délszláv–európai mesekutatással foglalkozunk. Érdemes lenne a számunkra legérdekesebb szövegeket (meséket, főként eredetmondákat) magyarul is közzé tenni.

VOIGT Vilmos

MAGYARORSZÁGI ZSINAGÓGÁK

Gazda Anikó–Kubinyi András–Pamer Nóra–Póczy Klára–Vörös Károly:
Magyarországi zsinagógák.
Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1989

Egy a hatvanas évekből származó, szerény kiállítású és nem átfogó jellegű művet leszámítva e könyv az első szakszerű és tudományos igényű kiadvány a mai Magyarország zsinagógáiról. A 263 oldalas szép kiállítású, keménykötésű könyv témájában, módszerében és stílusában eltérő számos fejezetből épül fel.

Gazda Anikó rövid bevezetője után három történelmi tárgyú fejezettel indul a kötet: *A zsidók Pannóniában* (dr. Póczy Klára), *A zsidóság története a középkori Magyarországon* (dr. Kubinyi András) és *A magyarországi zsidóság helyzete a mohácsi vésztől 1918-ig* (dr.

Vörös Károly). Ezt követik *A zsinagógával kapcsolatos általános ismeretek és A zsidók elhelyezkedése a településben* című fejezetek ismét Gazda Anikó tollából. Ezután egy művészettörténeti szellemű fejezet, *A magyarországi zsinagógák formai alakulása stílusok szerint* (Pamer Nóra) és végül a mű fő részét képező *A magyarországi zsinagógák ismertetése megyék szerint és a budapesti zsinagógák* (dr. Gazda Anikó).

A könyv építészeti része a zsinagógákkal kapcsolatos általános ismeretekkel veszi kezdetét, mely fényt vet a zsinagóga intézményének, szerepének je-